

Sadık ALBAYRAK

MAHMUT
İSİN TARAFINDAN

— MAHMUT CELALEDDİN EFENDİ, GÜMÜŞHANELİ

SON DEVİR OSMANLI ULEMASI
(İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali)

CİLD 3

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	1907-3
Tasnif No. :	920-056 ALB-S

Yeşil Tulumba Sokak No: 10
Zafer Han, Kat: 4/27 Aksaray — İstanbul

Muhabere Adresi: P.K. 635/İSTANBUL

MAHMUT CELALEDDİN EFENDİ (Bahçesaraylı)

Müderrislerden Habibullah Efendi'nin oğlu olup 1259 h. tarihinde Kırım'da Bahçesaray Kasabasında doğmuştur. Bahçesaray'da bulunan Zincirli Medresesi'ne girmiş ve altı sene okuyup Silistre'ye gelmiştir. Burada bulunan İvaz Paşa Medresesi'nde tahsilini bitirmiştir. Akabinde Silistre'de bulunan Saturalı Medresesi'nde talebe okutmağa başlamıştır.

1880 senesinde Silistre müslümanları tarafından Sofya'ya mebus tayin edilmiş ve 1885'de Silistre Müftüsü olmuştur. Bulgar Hariciye ve Mezâhib Bakanlığı'nın emri ile bir yıl sonra muvakkaten Vidin Müftü vekâletine tayin edilmiştir. Vidin müslümanlarının isteği üzerine resmen müftü olmuş ve bir buçuk yıl hizmetten sonra istifa etmiştir. Zıstovi kasabasında imamlık, hatiplik ve niyâbette bulunurken Silistre müslüman halkının istekleri ile 1890'da tekrar Silistre Müftüsü olmuştur.

Şubat 1315/1899 tarihlerinde Silistre Müftüsü idi. (Dosya numarası: 305 ve 1032)

MAHMUT CELALEDDİN EFENDİ (Gümüşhaneli)

İsmail oğlu Mehmet Efendi'nin oğlu olup 1250 h. /1834 senesinde Gümüşhane'nin Haşre Köyünün Zeynili mahallesinde doğmuştur. İlk tahsilden sonra sıra ile Erzincan'da, Kayseri'de, Kilis'te ve Ödemiş'te okumuş ve Badıllı el-Hac İbrahim, Kayserili Damat Halil, Kilisli Hocazâde Abdullah, Ödemişli Çakır Ahmet zâde Ahmet ve İstanbullu el-Hac Hâfız Nasuf Efendilerden ders görerek Ödemişli, Kilisli ve İstanbullu hocalarından üç adet icâzetnâme almıştır.

Mantık'tan «Gayetül-Burhan» isminde arapça bir eseri Maarif Nezareti'nin ruhsatı ile basılmıştır. 1293'de Vefa'da Hattat Tevfik Efendi matbaasında basılmış olup 16 sayfadır.

1293 h. senesinde Fatih Camiinde derse çıkmıştır. 1306 h. de uhdesine Hareket-i Hariç Saniye-i Hamidiye Medresesi Müderrisliği tevcih olunmuştur.

Haziran 1305/1889'da Limni Adası Müftülüğüne tayin edilmiştir. Kânunisani 1310/1894 tarihinde Limni Vâizliğine de tayin edilmiştir.

Teşrinievvel 1325'de kadro haricine çıkarılmış ve 20 Mart 1327 (1911) tarihinde vefat etmiştir. (Dosya nu: 1048 ve 1467)

MAHMUT CELALEDDİN EFENDİ (İstanbullu)

Sultan Beşinci Murat Han'ın 1. İmamı iken kendisinin tahttan

1.9. Mahmud Celeleddin Efendi

[130112]

Mahmud Celeleddin Efendi Dağıstanlı Şeyh Muhammed Nakşibendî El- Muradînin oğludur. Veladet tarihi ve Dağıstandan ne vakit geldiği malum değildir.

Prof. H.c.Uğur Derman onun bir yazısından hareketle 1750 civarında doğmuş olabileceğini tahmin ediyor.⁸⁴

Yazıya münhemik olduğundan Ak Molla Ömer Efendi'den ve diğer rivayete nazaran (..) Abdüllatif Efendi'den temeşşuk etti. kimseye baş eğmeyen müddeilerden olduğu halde Yamak-zade Salih Efendi'den meşk isteyip alamamış, ondan sonra baş vurduğu Ebubekir Raşid Efendi iyi yazmak hoş yazmağa mütevekkıftır diyerek baştan savmıştır. Bu redlerden bittabi' müteellim ve kendi kendine muallim oldu. Kemal-i azm ve gayret ile yazıda tekemmül ve hattatlar arasında teşehhür etti. Vâdi-i mahsus sahibi oldu. Yazısı diğer hattatların yazısına benzemez.⁸⁵ Eski hattatlardan Şeyh Hamdullah ve Hâfız Osman'dan ilham alarak kendi kendine bir ekol yapmıştır. Sert tabiatının izleri hemen hemen yazılarının hepsinde hissedilir. İmzasını öbür hattatlardan ayrı olarak yazılarının muhtelif yerlerine atar.

Mehmed Tahir, Salih ve Hüseyin Efendiler gibi çıraklar yetiştirmiştir. Meşhur kadın Hattat Esmâ İbret Hanım onun hem zevcesi hem de talâbesindedir.

Eyyüb Camii İmaretinin iç kitabelerini ve Mihrişah Sultan Türbesinin yazıları Mahmud Celeleddin Efendi'ye aittir.⁸⁶

Mahmud Celeleddin Efendi hakkında üç arşiv belgesi mevcut. İlki I. Abdülhamid'in hatt-ı hümayununu haiz. İkinci belgedeki gümrük, rakam ve müceddeden kelimeleri bu belgenin de Celeleddin'e ait olabileceğine dair çok kuvvetli işaretlere sahip. M. Celeleddin'e ait olduğunu düşündüğüm bu belge şöyle:

“Şevketlu, kerametlu efendim,

II. MAHMUD'UN SANAT ÇEVRESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	87068
Tas. No:	700-95607 MER.1

TALİP MERT

Tez Danışmanı: Doç. Dr. UFUK GÜLSOY

⁸⁴ Uğur Derman, Türk Hat Sanatı, *Sabancı Koleksiyonu*, İstanbul 1990, s.104.

⁸⁵ İnal, age 183-189.

⁸⁶ Rado, age 200-201.

MADDE YAYINLANDIĞI YERİN İZLENİMİ
7 1 AGUSTOS 2003

Ecoles Calligraphiques Turques*

Dergi / Kitap
Kültürhanede Mecmualar

Ali ALPARSLAN

İslam tetkiklari: enstitüsü dergisi; 5/1-4 (1977)
s. 265-273, İstanbul

BUKÜLTÜR MERKEZİ

- Şeyh Hamidullah
- Ahmed-i Karahisari
- Hafız Osman
- Mustafa Ralim
- Sulaiman celaleddin
- Yezari İsmail

Dans cette communication consacrée aux écoles calligraphiques turques, nous nous contenterons d'étudier les causes et les effets de la naissance de ces écoles. Ce qui veut dire que nous ne parlerons pas de leurs fondateurs pas plus que des œuvres qu'ils ont créées. C'est pourquoi les sources utilisées dans notre communication sont en nombre restreint et que, par contre, les remarques dues à l'expérience sont nombreuses. D'ailleurs tirer une communication des sources ayant trait à la calligraphie et qui sont uniquement consacrées aux biographies était presque impossible. La plupart de nos remarques sont dues à notre expérience de calligraphe et à ce que nous avons appris de notre maître N e d j m e d d i n e O k y a y, un des derniers calligraphes marquants de la Turquie.

Nous croyons qu'il ne sera pas inutile de jeter un coup d'oeil à l'évolution de la calligraphie islamique, jusqu'à l'époque qui a vu la fondation de l'école de Cheikh Hamidullah, la première école calligraphique que nous allons étudier. Ceci nous permettra de mieux apprécier l'apport des Turcs dans ce domaine ainsi que l'importance des écoles calligraphiques turques.

On sait que celui qui a réformé le premier l'écriture K o u f i et en a tiré les six espèces d'écriture appelées aqlâm-i sitta (T h u l u t h, N e s k h, M o ħ a q q a q, R e y h ā n ĩ, T a w q ĩ, R ĩ q ā), c'est Ibn Moqla (mort en 939)¹, célèbre calligraphe qui a vécu sous le règne des Abbassides. Il est considéré comme l'inventeur de ces écritures qui sont les plus courantes parmi les écritures islamiques. Ibn Moqla a tâché d'embellir l'écriture K o u f i qui était carrée, en l'arrondissant et en la rendant plus lisible.

Ibn B a w w ā b (mort en 1022)², calligraphe qui a vécu sous le règne des Abbassides un siècle après lui a encore plus embelli ces écritures, qui sont conçues durant 200 ans à partir des mêmes principes.

Y ā q o u t - c ĩ - M u s t a c ſ ĩ m ĩ (mort en 1299)³ qui a vécu également sous le règne des Abbassides a joué un rôle considérable dans le développement de

* Cette communication a été présentée au IVème Congrès International des Arts turcs, tenu à Aix-en-Provence (10-15 Septembre 1971).

1 Souyoldjouzâde Mehmed Nedjib, Devhat-ul-Kuttâb publié par Kılısi Rifat, İstanbul, 1942.

2 Ibid.

3 MoustakıMZâde Suleyman Saadeddin, Tuhfe-i Hattatin (publié par Ibn-ul-Emin Mahmud Kemâl, İstanbul 1928) et Habib, Hatt-u-Hattatan, İstanbul, 1316.

Not: Bu Makale "Ahmed-i Karahisari" posetindedir.

MAHMUD CELALEDDİN EFENDİ

(? - H.1244- 45/ M.1829)

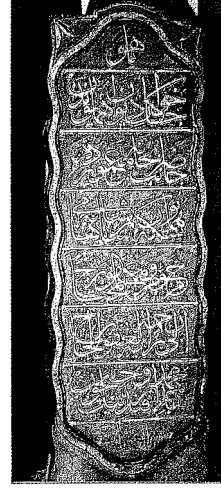
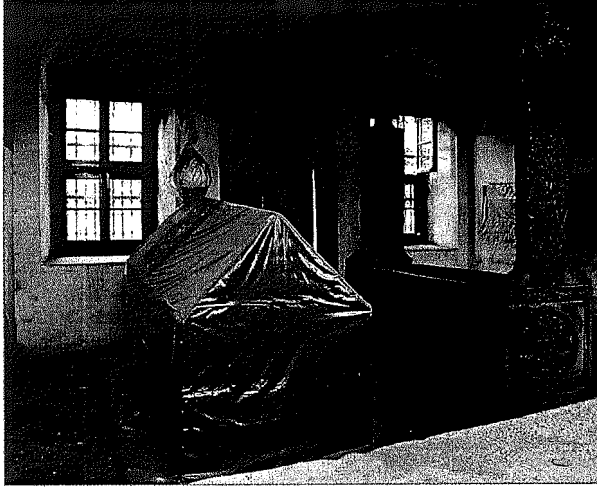
Dr. Zübeyde Cihan ÖZSAYINER

İstanbul Süleymaniye’de doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk İslam Sanatı Tarihi Bölümü’nden mezun oldu. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktora yaptı. 1983 yılından beri Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne bağlı Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Müdürü olarak görev yapmaktadır. Bir çok milli ve uluslararası kongrelere katılmıştır. Antik Dekor, Art Dekor, İlgi, Antika, Sanat Tarihi Araştırmaları, Vakıflar Kültür ve Sanat Dergilerinde makaleleri yayımlanmıştır. “Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi’nde Bulunan Bezemeli Kur’an-ı Kerimler” isimli kitabı bulunmaktadır. (1999)

(öl. 1845)

mehmed hâşim

Mehmed Hâşim Efendi'nin mezarı, Karagömrük'te Atikalipaşa Camii yakınındaki "Hattat Râkım Sokağı" üzerinde bulunan Râkım Efendi Türbesi'nin içindedir. Kendisi Çerkes asıllı olup Râkım'ın hem kölesi ve manevî oğlu, hem de en sevdiği öğrencisidir.

Bizzat Sultan II. Mahmud'un emriyle 1825'te kendisine hâcelik verilmiş; Râkım Efendi'nin ölümü üzerine 1826'da sarayın sikke ressamlığına, daha sonra da baş sikkezeneliğe getirilmiştir. Sülüs, nesih, sülüs celsi ve tuğrakeşlikte, Râkım'ın öğrenciliğine lâyık, usta bir hattat olduğu bilinir. Mustafa Râkım ömrünün son yıllarında felç geçirince, Recâf Efendi'yle birlikte, Nusretiye Camii'nin kuşak yazılarının yazılmasında hocasına yardım etmiştir. Sultan II. Mahmud Türbesi'nin tüm yazıları onundur.

Râkım'ın sandûkasının yanında bulunan üstü açık mermer lahit biçimindeki kabrinin kitâbesinde şunlar yazılıdır:

"Yâ Hû
Hâceğân-ı dîvân-ı hümâyûndan
cânib-i darbhâne-i ma'mûrede
sikke-i hümâyûn-ı şâhâne ressamı
merhûm ve mağfûr el-muhtâc
ila rahme-ti rabbihî-l gafûr el-Hâc
Mehmed Hâşim Efendi rûhiyçün el-fâtîha
22 Cumadelâhira 1261"
(Milâdî 28.6.1845) (1)

1 **Hâceğân-ı dîvân-ı hümâyûn:** Divân kalemî memurları. **Cânib-i darbhâne-i ma'mûrede:** Devletin madenî para kesilen dairesinde. **Sikke:** Para üzerine vurulan damga ya da damgalanmış para. **El-muhtâc ila rahme-ti rabbihî-l gafûr:** Başışlayıcı Rabbinin rahmetine muhtaç.

DN98484

(öl. 1829)

mahmud celâleddin

Mahmud Celâleddin Efendi'nin mezarı, Eyüb'ün Nişanca semtinde Davutağa Caddesi üzerindeki Şeyh Murad Dergâhı hazîresindedir. Kapıdan girince sağ taraftaki seddin üstünde yer alan bölümün üçüncü sırasının dördüncü mezarı onundur.

Sülüs, nesih ve celf yazan Mahmud Celâleddin Dağıstanlıdır. Sert tabiatlı ve dikbaşlı olması nedeniyle meşk için gittiği Yamakzâde Sâlih ve Ebûbekir Râşid (Öl. 1782) efendiler kendisine ders vermektan kaçınınca, evine kapanarak eski üstatların yazıları üstünde sabırla çalışmış ve kendi kendini yetiştirerek kendine özgü yeni bir yazı üslûbu, bir ekol yaratmıştır. Ünlü kadın hattat Esmâ İbret Hanım, kendisinin hem öğrencisi, hem de eşidir. Celflerindeki gizem dolu düzen, denge ve keskinlik, tabiatındaki yalnızlık, gurur ve azameti yansıtır gibidir.

Öbür hattatlardan ayrı olarak imzasını yazılarının değişik yerlerine atar. Mehmed Tâhir, Sâlih ve Hüseyin efendiler gibi değerli hattatlar yetiştirmiştir.

Rivâyet edildiğine göre, bir ramazanda dönemin ilerigelenlerinden biri kendisinden bir en'âm ister. Fakat elinde yazılmış en'âmı yoktur. Akşam eve dönüşünde kendisini pek düşünceli ve durgun gören eşi, sıkıntısının nedenini sorduğunda durumu anlatır. Esmâ Hanım, onun yazısını taklîden bir en'âm-ı şerîf yazmış olduğunu söyleyerek kendisine gösterir. Eşinin nesih yazıdaki kudretine hayran olan Mahmud Celâleddin, en'âmın kimi yerlerini düzeltip keibesini yazar ve ertesi gün isteyen zâta götürür. Bu fıkra, büyük hattatın eşinin de ne ölçüde değerli bir hattat olduğunu göstermektedir. Kimi kaynaklarda Esmâ İbret Hanım'ın mezarının da aynı hazîrede bulunduğu yazıyorsa da, mevcut tüm taşları tek tek aramamıza karşın bulamadık.

Mezar taşı üstünde:

"Hüve-l hayy-ül bâkî
Meşâyih-i hattâtinden
cennetmekân merhûm ve mağfûr
Mahmud Celâlüddin Efendi'nin
rûhiyçün el-fâtîha
sene 1245" (1)

yazılıdır.

1 **Meşâyih-i hattâtinden:** Hattatların şeyhlerinden, başhattatlardan.

